

LITERATUL V. A. URECHIA

DE

GABRIELA DRĂGOI

Nu s-ar putea spune că V. A. Urechia este un uitat. Până la noi a ajuns însă doar un chip al lui. În conștiința noastră, prestigiul, talentul celor care, începând cu B. P. Hasdeu și T. Maiorescu, l-au văzut și l-au fixat într-un anume fel, autoritatea celor de după ei, care s-au referit îndeosebi la stilul desăvârșit al polemicii maioresciene, consfințind astfel reușita aceluiași portret al lui V. A. Urechia, au făcut ca ideea unei alte imagini să pară imposibilă sau, cel mult, neesențială de prisos. E. Lovinescu afirma că generația lui, „a treia, ieșită din brazda lui Maiorescu și formată de spiritul lui critic, n-a gustat nimic cu mai multă desfătare decât cele două mici studii de patologie literară”¹, adică *Beția de cuvinte* și *Răspunsurile „Revistei contemporane”* ale lui T. Maiorescu, unde victimă este, în primul rând, V. A. Urechia. G. Călinescu observa că pe V. A. Urechia Maiorescu „il ghilotinează cu voluptate”, admira, cu cruzime s-ar zice, „execuția magistrală”, amintea și diatribele împotriva lui Urechia aflate în manuscrisele lui Eminescu, considerînd că doar datorită lor „omul cu șapte nume” a avut șansa să fie scos din umbră². O perspective asemănătoare se întilnește și în unele lucrări mai recente, unde V. A. Urechia ajunge doar ca un nume, ca un personaj care a prilejuit lui Maiorescu o performanță în arta punerii în scenă. Orice întoarcere spre figura cărturarului se găsește mediată de acest mod de a-l privi. Încercarea de a-l restitui cu meritele lui istorice și literaturii românești, așa cum a făcut-o de curînd mai cu seamă Alexandru George³, s-a lovit de neînțelegere, de neîncredere. Contemporanii lui V. A. Urechia, cei care, de fapt, îl atacaseră, nu fuseseră atât de îndrăjiți. Cunoșteau omul, erau martorii activității lui și, cu riscul inconsecvenței, și-au schimbat într-o măsură atitudinea, lucru pe care posteritatea nu l-a luat în seamă ori nu a mai interesat-o să-l ia în seamă. După 1885, V. A. Urechia participă la ședințele „Junimii” și colaborează la „Convorbiri literare”. I. L. Caragiale îi recunoștea într-un tirziu talentul, vorbea despre „erudiția și arta”, „farmecul” povestirilor lui⁴. Cel mai incomod adversar al lui Urechia, B. P. Hasdeu, care îl încondeajase încă din 1863 în nvela *Duduca Mamuca* și îl hărțuise tot timpul, decretînd sarcastic „Nihil sine Urechia”, rostea la trecerea acestuia dintre vii o judecată exactă: „Pornirea firească a lui Urechia nu era spre cugetare, ci spre acțiune: acțiune, iarăși acțiune,

¹ E. Lovinescu, *Titu Maiorescu*, I, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1940, p. 336.

² G. Călinescu, *Omul cu șapte nume*, „Contemporanul”, 1964, nr. 14.

³ Alexandru George, *Un memorialist uitat*, „Convorbiri literare”, 1972, nr. 8 (articol reluat în volumul *La sfîrșitul lecturii*, București, Cartea românească, 1973, p. 45—50); V. A. Urechia și adevăratele răspunsuri ale „Revistei contemporane”, „România literară”, VIII, 1975, nr. 40.

⁴ I. L. Caragiale, *Opere*, IV, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938, p. 95—98.

iarăși acțiune, neîntreruptă acțiune, o forță gigantică de acțiune pe aceeași întinsă sferă a naționalității române în toate raporturile ei”⁵.

V. A. Urechia a lăsat, într-adevăr, o lecție a entuziasmului și a acțiunii. Prin preocupările de căpetenie istoric, el rămâne unul din cei mai energici animatori și organizatori ai vieții culturale din epocă. Numele lui se leagă de inițierea și întemeierea a numeroase societăți și instituții, precum și de îndrumarea și organizarea învățământului. Încă din 1858 fusese numit profesor de istorie și literatură clasică și română la Facultatea filozofică din Iași, iar în 1864 devine profesor la catedra de istorie și literatură română a Universității din București. Este, în câteva rânduri, director și ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. După ce în 1860 întemeiază la Iași societatea și revista „Ateneul român”, în 1865, la București, este printre fondatorii Ateneului Român, instituție al cărei vicepreședinte și președinte va fi, numărându-se, totodată, printre conferențiarilor ei cei mai zeloși. Contribuie în 1866 la înființarea Societății Literare Române (Academia Română), este vicepreședinte și președinte al secției istorice, președinte al secției literare. Prin revista academică agită chestiuni legate de depistarea, conservarea și valorificarea documentelor și pieselor care priveau istoria națională, din țară și din străinătate, aici comunică neobosit rezultatele cercetărilor sale de istorie și arheologie. Ține lecții la Societatea pentru învățătura poporului român, este președinte al Societății macedo-române și director al „Albumului macedo-român”, întemeietor și sprijinitor al mai multor școli în Macedonia și Istria, președinte al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor. Deputat și senator de Covurlui, Urechia înființează în ținut școli și așezăminte culturale, donează, în 1890, liceului din Galați biblioteca și colecția sa de documente și piese muzeistice. Participă, mai ales ca propagator al cauzei naționale și al romanității noastre, la diferite manifestări culturale, politice sau științifice în multe țări ale Europei, dobândind și variate titluri.

Scriserile lui Urechia, prodigioase și ele, sînt gîndite din perspectiva omului de acțiune, a partizanului propășirii prin cultură. Ținea să și le orînduiască în serii și tomuri, după domeniile abordate. Dar din cele treizeci și cinci de tomuri proiectate să alcătuiască operele sale complete, n-au apărut decît șapte⁶. În ediție ar fi trebuit să fie readunate, în ultima serie, și cursurile universitare de istorie, care stăteau la baza lucrării *Istoria românilor*, publicată în paisprezece volume, ultimul postum, între 1891 și 1902. Uimesc în această cercetare sîrgul și amplitudinea documentării. De aici studiile ulterioare ale istoricilor au reținut izvoarea puse pentru prima oară în circulație de Urechia. Dar autorului îi lipsese rigoarea, metoda critică de preluare a informațiilor, precum și posibilitatea de a reconstitui sintetic desfășurarea istoriei, ceea ce a atras imediat judecata aspră a specialiștilor. O altă lucrare, *Istoria școlilor de la 1800—1864*, apărută în patru volume între 1892 și 1901, îl arată ca pe un neostenit scotocitor de arhive și biblioteci, care dă informații prețioase nu numai pentru istoria învățămîntului, ci pentru istoria culturii românești în general.

Ca literat, V. A. Urechia este același temperament dinamic, cu o mare încredere în rostul operei sale, creată sub imboldul participării la îmbogățirea scrisului epocii. Părea a nu-l fi interesat trăinicia peste ani a literaturii lui. Omului asupra căruia distincțiile, titlurile, onorurile exercitau, ce e drept, o atracție ieșită din comun, ceea ce a stîrnit, nu o dată, ironia contemporanilor, i-a fost mai aproape mulțumirea realizării imediate. Dar, grupînd în prima serie din *Opere complete* piesele de teatru, Urechia avea sentimentul, nedezmintit în

⁵ B. P. Hasdeu, V. A. Urechia, „Analele Academiei Române”, partea administrativă și dezbateri, t. XXIV, 1901—1902.

⁶ *Opere complete*, seria A, t. I: *Teatru. Drame*, București, Imprimeria statului, 1878, seria A, t. I: *Comedii, scenete*, București, Imprimeria statului, 1878, seria B, t. I: *Conferințe și discursuri*, București, Tip. Göbl, 1878, t. II: *Discursuri academice*, București, Tip. Göbl, 1882, seria D, t. I: *Didactica*, București, Tip. Göbl, 1883, seria E, t. I: *Novеле, cugetări, foiletoane, bibliografii, varia*, București, Tip. Göbl, 1883, seria B, t. II: *Memorii prezentate Academiei Române în 1887—1888*, București, Tip. Academiei, 1889.

parte, al condiției lor istorice de „simple documente utile istoriei literaturii noastre dramatice”⁷. Producerea de lucrări mediocre, cum și le aprecia pe ale sale, nu i se părea păgubitoare, dimpotrivă, necesară pregătirii apariției operelor de valoare. Să fi fost aici dreapta măsură a conștiinței de sine sau, din nou, un soi de megalomanic, jucată, deghizată? Oricum, nu numai piesele de teatru, ci tot ce a scris în mai bine de jumătate de secol se constituie în istoria literelor românești ca un fundal îmbelșugat, unde pot fi întâlnite și unele reușite. V. A. Urechia a ilustrat cu egală disponibilitate mai toate genurile literare, într-o epocă ce își aștepta marii creatori⁸.

Debutază de timpuriu, în 1850, la 16 ani, când dă publicației „Zimbrul” din Iași fabula *Zimbrul și vulpea*. În anul următor îi apare în broșură o nuveletă, *Grinda de aur sau Providerea unui părinte bun*, prelucrată după o anecdotă franceză. Scriind în 1852 în calendarul apărut în tipografia „Buciumul român” schița umoristică *Un vis*, unde ținta era limbajul latinizant al cărturarilor ardeleni, Urechia este prezentat lui M. Kogălniceanu și lui V. Alecsandri. Este momentul care hotărânește un început. După ce în 1854 îi apare un *Mozaic de romane, cugetări, piese și poezii*, colaborează în 1855 la „România literară”, revista lui Alecsandri, cu versuri și cu narațiunea *Logofătul Baptiste Veleli*, publică și în „Foiletonul Zimbrului” poezii alegorice, fabule, câteva versuri erotice, balada *Nenice! și Viorica*, precum și romanul, neterminat, *Coliba Măriucăi*, semnează în „Zimbrul și Vulturul” și în „Steaua Dunării” încercări poetice potrivite programului unionist. Integrat astfel în mișcarea literară de apartenență pașoptistă, democratică și unionistă, Urechia crede în menirea civică, educativă a literaturii și va păstra cu statornicie această idee. Climatul era unul de stimulare a sentimentelor democratice, naționale, iar lucrările lui literare sînt și ele rodul acestei atmosfere. Narațiunea istorică *Logofătul Baptiste Veleli*, apărută în „România literară” alături de romanele *Serile de toamnă la țară* al lui Al. Cantacuzino și *Manoil* al lui D. Bolintineanu, este o schiță de roman, situată între primele încercări în acest domeniu la noi. Față de îndreptarea predilectă a altor autori spre înfățișarea moravurilor contemporane, spre intriga sentimentală sau

⁷ Prefață la *Opere complete, seria A, t. I: Teatru. Drame*, București, Impriperia statului, 1878.

⁸ În lucrările mai noi a fost studiată îndeosebi activitatea lui V. A. Urechia de animator cultural, de profesor, organizator și îndrumător al învățămîntului: I. Lăzărescu, *Începutul activității de animator cultural a lui V. A. Urechia*, „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, XIII, 1962, fasc. 1; Maria Frunză, *Cele dintîi cursuri de literatură română la Universitatea din Iași (1860—1900)*, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, seria științe sociale-istoric, filologie, t. VIII, 1962; A. Boiangiu, *V. A. Urechia — profesor al Universității din București*, „Analele Universității București”, seria științe sociale-istoric, t. XII, 1963; Maria Itu și Elena Potorac, *Activitatea lui V. A. Urechia privind organizarea școlii din timpul său*, „Studii și articole de istorie”, VIII, 1966; Vistian Goia, *Ideii pedagogice în gândirea și activitatea lui V. A. Urechia*, „Revista de pedagogie”, XXIV, 1975, nr. 7. Pentru activitatea literară a lui V. A. Urechia mai sînt de menționat: Al. Dima, *Preocupări de teorie literară la V. A. Urechia*, „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, VIII, 1957, fasc. 1; Șt. Cazimir, *Misterul Doamnei L. — În legătură cu începuturile romanului românesc*, „Viața românească”, XIV, 1961, nr. 11; Șt. Cazimir, *Scriitoarea franco-română Marie Boucher*, „Analele Universității București”, seria științe sociale — filologie, t. X, 1961; Teodor Virgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, Editura pentru literatură, 1963, p. 54—63, 71—73; Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 113—118, passim; Ecaterina Șoitu și Teodora Simionescu, *Preocupări literare în activitatea lui V. A. Urechia*, „Lucrări științifice”, III, Galați, 1969; Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, Minerva, 1970, p. 145—147; Șerban Cioculescu, *70 de ani de la moartea lui V. A. Urechia*, „România literară”, IV, 1971, nr. 48; Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini pînă la G. Călinescu*, București, Minerva, 1973, p. 45—48.

spre așa-numitul roman de mistere, resuscitarea trecutului în *Logofătul Baptiste Veleli* dovedea temeritate. Până la apariția romanului *Ursita* al lui B. P. Hasdeu, în 1864, alte tentative de roman istoric nu-î sînt superioare. Modelul vizibil al lui Urechia fusese nuvela *Alexandru Lăpșneanu* de Costache Negruzzi. Din letopisețul lui Miron Costin, cronicarul de opera căruia s-a simțit cel mai puternic legat și pe care a și editat-o mai târziu, Urechia alege un episod dramatic, cel al ridicării boierimii pămîntene, în frunte cu vornicul Lupu, viitorul domn Vasile Lupu, împotriva lui Alexandru Iliș și a sfătătorului acestuia, logofătul Vevelli. Țara e tulburată, apriga dorință de răzbunare a celor mulți e mai puternică decît hotărîrile pline de înțelepție ale vornicului Lupu; prilej pentru autor ca să introducă numeroase reflecții asupra suferințelor care, nesocotite de domnitori și boieri spoliatori, pot izbucni, oricînd, sîngeros. Regăsite și mai târziu în literatură lui, aflată la confluența preocupării de istoric cu cea de militant pentru afirmarea națională, credințele acestea sînt tutelate de spiritul pașoptist, al lui Kogălniceanu îndăosebi.

Și al doilea roman din același an 1855, *Coliba Măriucăi*, cu un conținut umanitar, protestatar, interesează tot prin adecvarea la spiritul înaintat al vremii, la ideile lui C. Bolliac, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu. În scrierea romanului, Urechia fusese înfrînt de *Coliba unchiului Tom* de Harriet Beecher-Stowe, roman tradus în limba română cu cîțiva ani înainte. Deși eterogen, discursiv și retoric în tendința lui, cum sînt mai toate aceste prime tentative, romanul are pagini privind starea țiganilor robi și a țăranilor clăcași în care observația socială și psihologică, realistă, devine acută. Abia N. Filimon în *Ciocoi vechi și noi* va readuce, cu vigoare sporită, peisajul acesta în romanul românesc.

Ceea ce este de remarcat în acești ani de început este promptitudinea cu care bunul meșteșugar al scrisului care a fost V. A. Urechia servește cauzașului. El este acum, cum nu va mai fi mai târziu, un scriitor al timpului său, un scriitor ocazional în sens superior. A teoretizat, dealtfel, în formule patetice și generoase, menirea civică și pedagogică a literaturii, valoarea inspirației din istoria națională sau din moravurile societății românești, a vorbit despre necesitatea accentuării fondului de originalitate al literaturii. În numeroase note de istorie și critică literară publicate în „Steaua Dunării”, „Ateneul român”, sau în volumul *Schițe de istoria literaturii române*, apărut în 1885, multe pagini fiind fragmente din cursurile lui universitare, ca și în conferințele de la Ateneul Român, Urechia este un popularizator entuziast al mișcării literare autohtone, al perioadelor vechi cu deosebire. Dealtfel, el prezentase pentru prima oară în învățămîntul superior de la noi, în 1862—1863, un curs de literatură română veche. Cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin făceau obiectul cercetării lui amănunțite, destul de dificilă dacă spre documentare și diriguire avea doar letopisețele editate de Kogălniceanu. A întreprins analize speciale referitoare la scriitorii vechi și a dovedit buna cunoaștere a literaturii populare românești și romanice, de circulație orală și scrisă, ilustrînd înțelegerea concepției pașoptiste asupra literaturii ca expresie a istoriei unui popor și a caracteristicilor lui într-un anumit timp. Nu îi lipsea informația mai largă. Bunăoară, el urma unele idei ale lui H. Taine încă din 1859, în 1864 se apropia de Shakespeare cu intenția de a determina, tot în felul lui Taine, mai întîi, epoca, mediul, societatea în care a trăit scriitorul, momentul literar, iar într-o conferință din 1865, *De clasicism, romantism și realism*, arăta cunoașterea definițiilor esteticii hegeliene, fie și prin intermediar. Și totuși, în opiniile teoretice, V. A. Urechia nu putea fi decît un eclectic, la el se întîlnesc deseori confuzii, urmare a îmbinării nepotrivite a mai multor surse străine. Mai întotdeauna comentariul este subminat de generalități pretențioase, de o gesticulație grandilocventă, de aprecieri superlativă și improvizată retorică, necuprăvegheate de simțul adevărului; al măsurii. I-au adus destule ponoase graba, hazardarea în analogii, citate și citări de nume. În *Observări polemice* (1869), *Beția de cuvinte* (1873) și în *Răspunsurile „Revistei contemporane”* (1873) T. Maiorescu exploatează, cu o vervă pamphletară incisivă, câteva afirmații bombastice, neînspirate, legate de valoarea unor scriitori ro-

mâni, dar mai cu seamă neglijențe și inadvertențe în informația istorică? Urechia are în articolul *Noua direcțiune din Iași* o replică iritată, insuficientă, eludând la o adică obiecțiile lui Maiorescu. În răspunsul său interesează doar justețea unor puncte de vedere privitoare la politica culturii, la însemnătatea inițiativelor în organizarea învățământului și culturii la noi, chestiuni asupra cărora Maiorescu avea o altă perspectivă.

Și în istoria teatrului, V. A. Urechia rămâne prin stăruința, generozitatea cu care a promovat piesele românești, în primul rând ca membru în comitetul Teatrului Național din Iași, apoi în comitetul Teatrului Național din București. El însuși compune cu sîrg, improvizează cu multă înlesnire, pentru a umple golurile repertoriului. Atunci cînd au fost reprezentate, piesele lui Urechia s-au bucurat de succes de public. Autorului, care nu era în fond un creator, ci un dramaturg diletant, ocazional, nu-i putea fi tăgăduit meșteșugul. Jucate începînd de prin 1860, comediile, scenetelile comice, farsele lui, cum sînt, bunăoară, *Sacagiul*, *Oda la Elisa*, *Batul mortului*, *Avocat sau paităf*, *Anghina difterică*, *Sticla de Cotnari*, sînt în maniera teatrului lui Alecsandri. Urechia mărturisește în notele care însoțesc piesele în ediția completă (unde se află și o bogată colecție de aprecieri, cronici ale spectacolelor, reproduse din publicațiile vremii), că a prelucrat, a localizat de cele mai multe ori lucrări străine, franceze, italiene și mai ales spaniole. Astfel, i s-au reprezentat drama *Cine este ea?* după Breton de Los Herreros, drama *Porcarul și măriia sa sau Dreptatea domnească* după *El mejor alcalde el rey* de Lope de Vega, *Fata de bancher* după *Le Duc Job* de L. Laya, *Soare de toamnă* după *L'été de la St. Martin* de Marivaux, transpunerii care au adus bune servicii limbii române pe scena Teatrului Național. Trezînd peste cîteva serieri ocazionale cu totul puerile, alegorii dramatice care făceau elogiul familiei regale, în favoarea căreia Urechia s-a aflat, peste piesa *Alecsandri la Mircești*, unde este preluat motivul din *Fintina Blanduziei*, piesa poetului devenit la Urechia personaj, menționînd și drama *Marșal*, publicată în „Literatorul” lui Al. Măccedonski și laudată, excesiv, de acesta, se cuvin amintite trei drame istorice scrise de Urechia între 1867 și 1875 și anume *Vornicul Bucioc*, *Banul Mărăcine* și *Curtea lui Neagoe-Vodă*, lucrări bine primite de spectatori, și chiar de critică, datorită nu numai interpretării, montărilor fastuoase de care au avut parte, dar și textului propriu-zis. Teatrul istoric românesc înregistrase abia în acel moment, la începutul lui 1867, o piesă de valoare, *Răzvan-Vodă* a lui B. P. Hasdeu. Dramele lui V. A. Urechia, destul de schematic, au totuși virtuți dramatice, sînt scrise într-un stil romantic, avîntat, care va fi caracteristic dramaturgiei românești pînă dincolo de B. Delavrancea. Din toate figurile înfățișate, țăranul, cu un chip firesc al comportamentului și al vorbirii, este personajul în a cărui prezentare Urechia se simte întotdeauna în largul lui.

Spre sfîrșitul vieții, cu o activitate literară bogată, dar în bună măsură și caducă, V. A. Urechia revine la înzestrarea adevărată, cea de povestitor, aflată încă în primele lui proze publicate. Talentul îi era potrivit pentru narațiunea de factură populară, pentru evocarea istorică, pentru schița memorialistică îndesebi. *Legende române*, reluate și adăugite în cîteva ediții, după cea din 1891⁹, adună, mai întîi, povești, snoave, anecdote populare, pentru care scriitorul găsește variante corespondente la mai multe popoare (*Ion Istețul*, *Popa care știe carte*, *Nea Sărăcilă* ș.a.). Narațiunea este alertă, plastică, hazlie, remarcabilă fiind și intuiția sigură a expresiei, *Tără fără bătrîni*, o prelucrare ce ia ca model romanul popular *Archirie și Anadam*, a circulat mult, fiind introdusă în cărțile didactice. Atractive sînt povestirile inspirate de legende populare, cumva în spi-

⁹ Titu Maiorescu, *Critice*, I, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 117—142, p. 215—270.

¹⁰ *Legende române*, București, Socec, 1891; ed. 3, București, Socec, 1896; ed. 4, *Legende române*, vol. II, București, Socec, 1904; ed. îngrijită de Ion Horia Rădulescu, București, Tipografiile române unite, [1934]; *Cum era odineoară. Legende*, București, Minerva, 1901; ed. *Legende române*, vol. I, București, Socec, 1904.

ritul lui I. Neculce din *O samă de cuvinte*. Alte narațiuni, cele mai realizate, sînt acelea în care documentul istoric puțin cunoscut este folosit pentru o reconstituire, bogată în detalii și culoare, a epocii, moravurilor, întîmplărilor și oamenilor. Și acum este reînviat trecutul cu virtuțile lui de patriotism și vitejie. Insolite sînt însă povestirile izvodite din documentele timpului fanariot. Pe canavaua lor, Urechia imaginează, plin de umor sau romantic, aventuri, intrigi amoroase, evocă pitorese Bucureștii de la începutul secolului al XIX-lea, cu o artă dinamică a descrierii și dialogului, cu un stil arhaizat fără excese (*Scandalul din 1800, Jupîn Vintură-vești, Acum 74 de ani, Prima baie în București, Primul „Haine-vechi” din București ș.a.*). Istoria retrăfește în aceste stampe literare mai viu decît la Gh. Asachi sau la Gh. Sion, dar mai palid decît la I. Ghica. În cîteva episoade evocatoare (*Cum am făcut cunoștință cu M. Kogălniceanu, Cum am cunoscut pe Alecsandri, Șuba lui V. Alecsandri, Cum eram să fiu spînzurat!*), ca și în seria de scrieri apărute în preajma morții în „Apărarea națională” și în „Secolul XX” (*Din tainele vieții, Amintiri contemporane*) memorialistul are o privire senină asupra anilor scurși, narează cu plăcere întîmplări din viața lui atît de plină, relatează cu detașare și înțelegere, ba chiar cu umor, ciocnirile cu oamenii timpului său.

Încrezător în soarta cărților sale, V. A. Urechia gîndea că se va găsi peste decenii vreun „zelos paleontolog ori arheolog al literaturii naționale”¹¹ care să-i scuture de praf și să-i scoată la lumină tomurile¹². Alături de alți scriitori ai secolului trecut, V. A. Urechia binemerită nu o dată să-i fie citite paginile, să fie cunoscut, nu doar știut pe nume.

¹¹ Prefață la *Opere complete*, seria A, t. I: *Comedii, scenete*, București, Imprimeria statului, 1878.

¹² La sfîrșitul anului 1976 a apărut în colecția „Restitutio” a Editurii Minerva volumul *Scrieri literare*, o ediție cuprinzătoare a prozei lui V. A. Urechia, îngrijită și prefațată de Alexandru George.